

מרכז הכרמל
כמערכת רב-שכבתית

תוכן עניינים

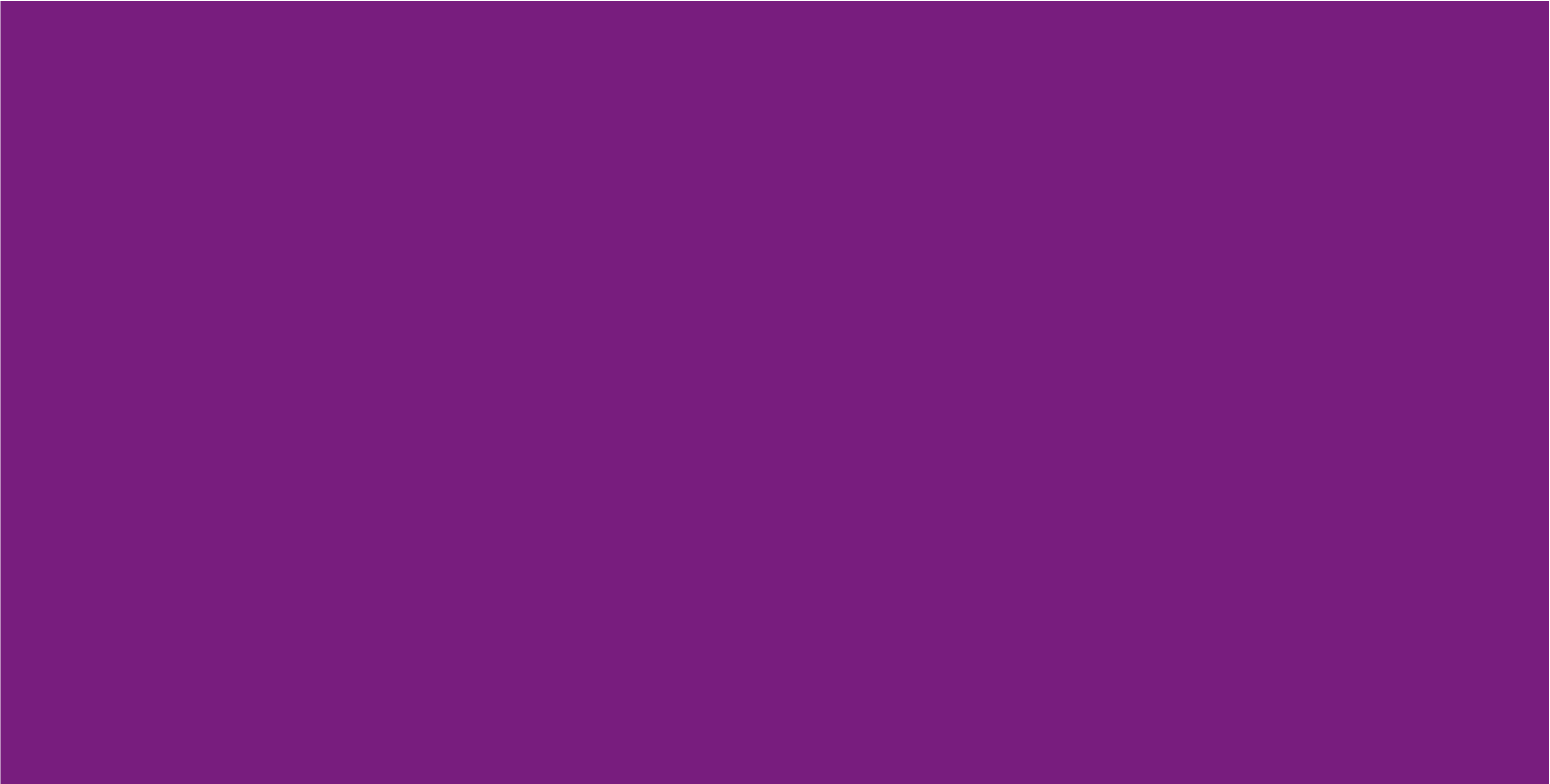
- 01. תקציר ומתודולוגיה
- 02. המרכז העירוני
- 03. ניתוח מצב קיים
- 04. אסטרטגיה
- 05. תכנון מפורט

מרכז הכרמל הינו נקודה
אחת ברשת של מוקדים
עירוניים המחברים בתנועה
מוטורית על ציר הרכס.

באמצעות יצירה של שפה
מובהקת, מטרת הפרויקט
לכונן מרכז אינטנסיבי
המושגת על חתך טיפולוגי
--סופרפוזיציה של מערכות
התנועה, אתרי הנוף
והמסחר -- ולייצר מקום
מפגש לתושבים ומבקרים.

תכנית זו הוכנה על ידי צוות
המעבדה לעיצוב עירוני
באוניברסיטת תל אביב:
אדר' ד"ר טלי חתוקה
אדר' מיכאל יעקובסון
אדר' רוני בר
אדר' ניית'ן פריבנדר
<http://lcud.tau.ac.il>

01. תקציר ומתודולוגיה

העיר חיפה היא עיר פוליצנטרית, עיר רב-מוקדית. עם זאת, הפוטנציאל הטמון בייחוד של מוקדים אלו אינו בא תמיד לכדי מימוש, ובאזורים רבים בולטים הנתקים בין המרכז לסביבתו כמו גם בין המוקדים השונים.

מתחם מרכז הכרמל השוכן על ציר הרכס - המהווה את אחד מצירי התנועה המרכזיים בעיר, הנו מרכז כלכלי, תרבותי ותיירותי בעל חשיבות עירונית ומטרופולינית. לבד מייחודו כמרכז משמעותי בעיר, מתקשר המתחם לשניים מן הוואדיות הגולשים מרכז הכרמל אל מורדותיו: נחל לוטם (המתחיל בגן האם) ונחל אבן (אל מול בניין האודיטוריום). ואדיות אלו יחד עם טיילת לואי מייחדים את מרכז הכרמל. בנוסף לערכים הנופיים מתחם הכרמל הינו צומת בו נפגשות מספר מערכות: תנועה מוטורית ותנועה רגלית, מרקם עירוני ומרקם שכונתי, שטחים בנויים ושטחים פתוחים, מוקדים ועוגנים. מטרת הפרויקט היא למנף את הפוטנציאל הגלום במתחם ולייצר מערכת עירונית, אשר תשמש את תושבי העיר וסביבתה כמרכז מסחר ותרבות, ובמקביל תשמש את תושבי השכונות הסמוכות.

מתוך התפיסה של מרכז הכרמל כמתחם עשיר ומורכב, מוצגת בחינת האתר באמצעות אסטרטגיה המתייחסת לאתר כמערכת בת חמש שכבות הפועלות בסופרפוזיציה: (א) תנועה צירית-מוטורית. (ב) תנועה צירית-רגלית. (ג) תנועה רגלית-נופית. (ד) תנועה רגלית שכונתית (ברחובות המשיקים למתחם). (ה) עוגנים ומוקדים.

קריאת המרחב כמערכת המתאפיינת בחתך טיפולוגי המסדיר ומארגן את חלל הרחוב הן ברמה הרעיונית והן ברמה העיצובית מביאה לשני היתרונות העיקריים העומדים בבסיס ההצעה: (א) תכנון האתר כמערכת בעלת חתך עקרוני מחולל המאפשר המשכיות רעיונית ורציפות (ב) תכנון המחזק את הרגולריות ושפת המתחם, שבתוכו מתקיימים הזירות השונות הייחודיות למקום.

במהותו, עיצוב המתחם המוצע בא לחבר בין מרכיביו השונים של חתך הרחוב וסביבתו וליצור סביבה של חללים מגוונים, שייתנו מענה לקהל המקומי ולמבקרים.

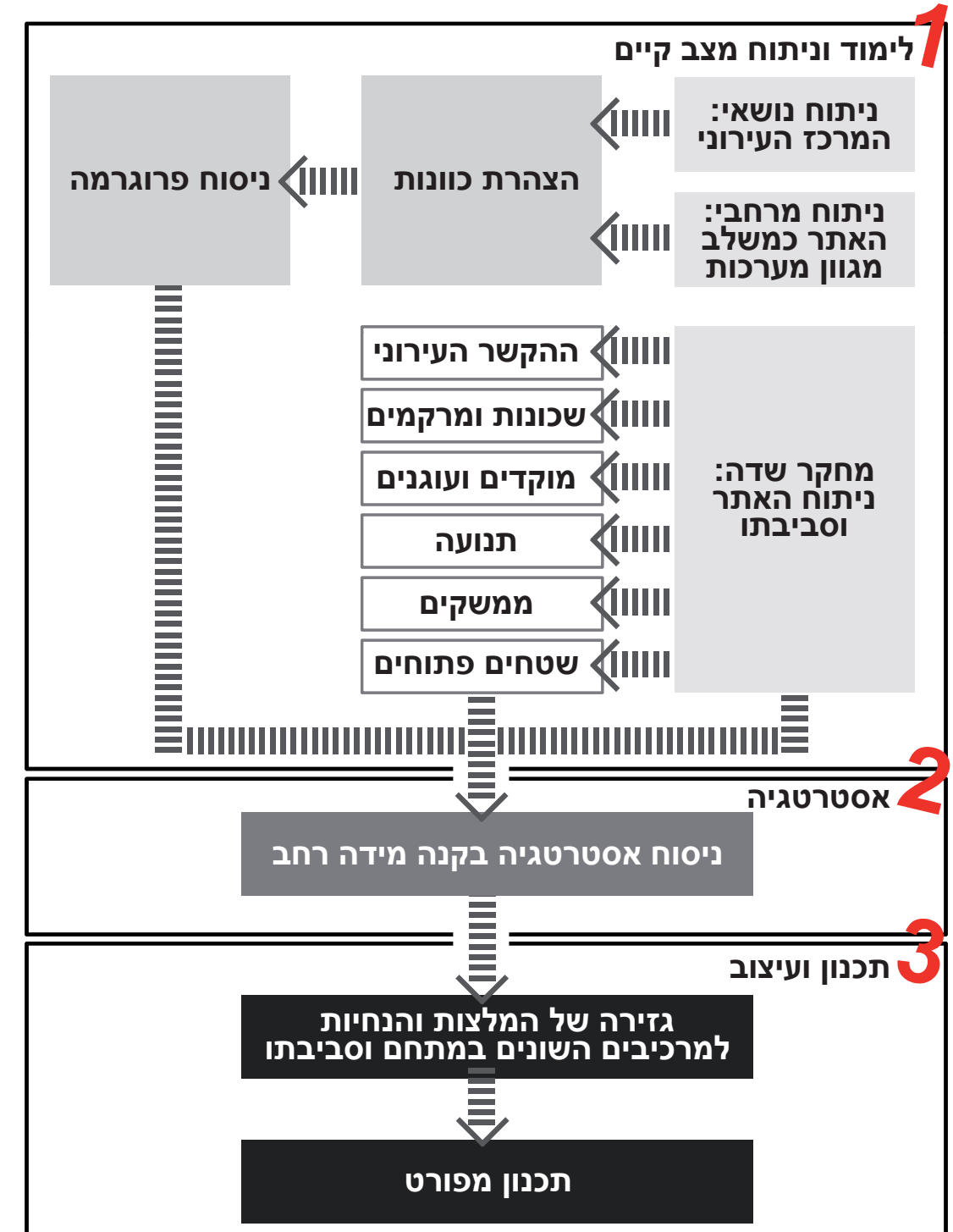
מתודולוגיה

הפרויקט נסמך על גישת תכנון אינטגרטיבית המשלבת בין מחקר, ניתוח ועיצוב, תוך מתן דגש על קריאה רחבה של האתר בתוך ההקשר העירוני ובחינתו מתוך המערך הפיסי, הסביבתי, התנועה, השימושים והפעילויות.

השלב הראשון של התכנון התמקד בבחינה של שתי סוגיות: חשיבותו של מתחם מרכז הכרמל במערך המרחבי כמרכז עירוני ומטרופוליני, בחינת חתכי הרחוב השונים, וניתוח האתר בראייה כלל עירונית. במקביל, ערך צוות התכנון מחקר שדה באתר וסביבתו. במסגרת המחקר נערכו סיורי שטח בשעות שונות, תצפיות, איסוף מידע סטטיסטי ודמוגרפי, וניתוח של המרקמים, המוקדים, השטחים הפתוחים, ומערכת התנועה על מרכיביה (תנועה מוטורית, רגלית ואחרת). מתוך הניתוח נגזרה הצהרת הכוונות של הפרויקט ונוסחה פרוגרמה עבור האתר וסביבתו.

בשלב השני, ביחס למסקנות שעלו מתוך ניתוח האתר ולמטרות הפרויקט (כפי שנוסחו על ידי צוות התכנון), נוסחה אסטרטגיה בקנה מידה רחב. נקודת המוצא היתה כי יש לנסח אסטרטגית תכנון רחבה, מתוך ההכרה במורכבות האתר וחשיבותו בעיר. בהתאם, נוסחו עקרונות מנחים עבור אזורי הרחוב השונים וכן יחסי המרקמים המבונים והפתוחים. מתוך עקרונות אלו נוסחו לאחר מכן עקרונות תכנון עבור האתר עצמו.

השלב האחרון של התהליך, כלל הגדרת פרוגרמה תכנון ועיצוב מפורט של האתר.

02. המרכז העירוני

המרכז העירוני

מה מרכז עירוני? במהותו מרכז עירוני הוא מקום מפגש של תושבים סביב מסחר, תרבות ופעילויות של פנאי מגוונות. מפגש זה יוצר את האינטנסיביות המעצבת את הדימוי העירוני.

לרוב, המרכז העירוני הוא מתחם בעל גבולות ומאפיינים פיזיים ונופיים ברורים -- רובע מובהק, רצועת בינוי או נוף. חשיבות רבה מוקדשת להגדרה של גבולות המרכז, אך לא פחות מכך לקשר של המתחם לסביבתו. במובן זה המרכז אינו עוגן אוטונומי (כלומר מבנה או מקבץ של מבנים, ציר או רחוב), אלא רקמה עירונית היכולה לצמוח ולהתרחב באופן דינמי ולאפשר מגוון מצבים הכוללים: שיטוט, שהייה והחלפה.

מרכזים עירוניים הם סוגיה חשובה בדיון ובפרקטיקה האדריכלית, סוגיה שנבחנה ביסודיות, בשנות השישים של המאה העשרים, על רקע דעיכתם של המרכזים העירוניים והנטישה של האוכלוסיות החזקות לפרברים. בלימה של תופעה זו בעולם התרחשה, בין השאר, על ידי תהליכי התחדשות של מרכזים עירוניים וארגונם מחדש באופן שייצר חלופה אטרקטיבית לחיים בפרבר.

שתי אסכולות בולטות מלוות את תופעת ההתחדשות של מרכזי הערים. אסכולה ראשונה, מסורתית, המזוהה עם ליאון קרייר, רוב קרייר, אלדו רוסי, קולין רו, פרד קוטר ואחרים קוראת לכינונו של מרכז עיר ראשי בדגש על זיכרון היסטורי, שימור, קנה מידה אנושי ועדיפות להולכי הרגל. אסכולה שנייה המזוהה עם קולות כמו רם קולהאס, ביל מיטשל ואחרים רואה את העיר של המאה העשרים אחת כרשת של מוקדים, מרכזים, המחוברים בצירים של תחבורה מוטורית. הדגש באסכולה זו הוא על הסופרפוזיציה של כל מערכות התנועה והמערך המגוון של סביבות הפנאי.

ההגדרה של מתחם מרכז הכרמל בפרויקט זה נסמכת על התפיסה האחרונה, המתאימה למבנה של העיר חיפה ורואה במתחם הכרמל נקודה אחת ברשת של מוקדים המחברים בתנועה מוטורית. על בסיס הבחנה זו מטרת הפרויקט לכונן מרכז שייתן מענה על המטרות הבאות:

- יצירה של סופרפוזיציה בין כל מערכות התנועה באופן שיחזק (ולא יפרק) את האינטנסיביות העירונית.
- יצירת שפה מובהקת וחתך טיפולוגי למרכז באופן שניתן יהיה להתאימו למרכזים נוספים על ציר הרכס.
- יצירה של מרכז אשר יחשוף את העושר הנופי באתר ויעשיר את חווית השיטוט והשהייה.
- יצירה של מרכז שיתוכנן בזיקה לרקמת המגורים ויאפשר זליגתו וצמיחתו.

03. ניתוח מצב קיים